

Lichtroute 1995

WIERDEN VIJFTIG JAAR VRIJ

”Oorlog en Bevrijding”

1940 - 1945

LICHTROUTE 1995

OORLOG EN BEVRIJDING

1940 - 1945

- Startpunt 1 ————— 2e Nieuwstadsweg
Startpunt 2 ————— Ypeloweg
Startpunt 3 ————— Aadorpsweg
Startpunt 4 ————— Bruine Hoopsweg
Startpunt 5 ————— ten Cateweg

-lengte route 48,65 km.

-starten naar keuze bij een van de bovenstaande startpunten

-de routebeschrijving begint bij startpunt 1

-route wordt aangegeven met pijlen in één rijrichting, dit in verband met de veiligheid

-deelnemers wordt verzocht in de lichtroute niet op de weg te stoppen, maar langzaam door te rijden of een geschikte parkeerplaats te zoeken

-van de nummers gemerkt met een * is achter de route beschrijving een nadere toelichting opgenomen

tekst: Claartje Timmerman-ten Brinke

tekeningen: Hans de Graaf

foto's: Johan ten Cate

Ten geleide,

Toen de STICHTING WIERDEN VIJFTIG JAAR VRIJ zo'n anderhalf jaar geleden haar activiteiten startte, kon ze werkelijk niet voorzien dat haar ideeën en plannen zo veel weerklank bij de Wierdense gemeenschap zouden vinden. Het enthousiasme waarmee de mensen in de wijken en het buitengebied, de verenigingen, maatschappelijke groeperingen, handel en industrie, enfin, noemt u maar op, "de zaak hebben opgepakt", is werkelijk buiten alle verwachting gebleken.

Met grote inzet en verve worden er plannen bedacht en uitgewerkt, wordt er geplakt, getimmerd, gezaagd, geschilderd, gelast en weet ik wat gedaan om vaak zeer originele ideeën gestalte te geven.

In het bijzonder geldt dit naar mijn mening ook voor al degenen die nu medio maart - met veel geestdrift en daadkracht druk in de weer zijn om een werkelijk ongeëvenaarde lichtroute tot stand te brengen; allerlei vaak zeer verrassende ideeën en vondsten krijgen hierbij gestalte. Het gaat daarbij niet meer om het simpelweg verlichten van boerderijen en andere opstallen, maar veeleer om de alom bruisende creativiteit in een prachtig licht- en kleurspel vorm te geven, vaak tegen een historische achtergrond.

Dat het bereikte resultaat alleszins de moeite van het bekijken waard is, daarvan kunt U zichzelf nadrukkelijk overtuigen.

Ik verwacht, ja ik twijfel er niet aan, dat dit prachtige schouwspel de vele duizenden bezoekers een ongekend kijkgenot zal verschaffen, waarover de tongen nog lang in beweging zullen blijven!

G.A.J.J. van Loevezijn,

voorzitter ,

Stichting Wierden Vijftig Jaar Vrij

Programma Wierden Vijftig Jaar Vrij

ZATERDAG 8 APRIL

- * 21.00 uur Klokgelui en branden van kaarsjes

ZONDAG 9 APRIL

- * 15.00 uur Herdenkingsbijeenkomst in de sporthal
Zaal open om 14.00 uur.
- * 16.30 uur Kransleggingen bij de oorlogsmonumenten

MAANDAG 10 APRIL

- * 10.00 uur Bevrijdingsreunie. Ontvangst in "Het Anker".
- * 10.30 uur Opening expositie "Wierden Vijftig Jaar Vrij".
Hervormde kapel Dahliastraat.
Van 10 t/m 13 april dagelijks geopend van 10.00 - 23.00 uur. Gratis entree.
- * 15.00 uur Bevrijdingsoptocht tot 18.00 uur.
- * 20.30 uur Klank- en Lichtspel. Hal Van Merksteyn. Bedrijvenpark Twenthe. Zaal open 20.00 uur.

DINSDAG 11 APRIL

- * 10.00 uur De gehele dag zang-, muziek- en dansuitvoeringen op en nabij het muziekpodium in het centrum.
- * 19.15 uur Prijsuitreiking in Het Anker.
- * 20.00 uur Muzikale instuif m.m.v. De Spitfires in Het Anker.

WOENSDAG 12 APRIL

- * 9.00 uur Jeugdprogramma gedurende de gehele morgen, met toneel, zeskamp, speurtocht en "play-backshow".
- * 10.00 uur Wandelen, 5 en 10 km en fietsen, 25 en 50 km.
Start: 10.00 tot 14.00 uur bij Het Anker.
- * 20.30 uur Klank- en Lichtspel. Hal van Merksteyn. Bedrijvenpark Twenthe.
Zaal open 20.00 uur.

DONDERDAG 13 APRIL

- * 10.00 uur Opendag Wierdense industrie tot 16.00 uur.
- * 20.30 uur "On the Air", Bevrijdingsshow van de Koninklijke Luchtmachtkapel. Hal van Merksteyn. Bedrijvenpark Twenthe. Zaal open 20.00 uur.

MAANDAG 10 TOT EN MET DONDERDAG 13 APRIL

- * 21.00 uur Lichtroute. Een sfeervolle toeristische route van 50 km met unieke bevrijdingsobjekten.
Iedere avond van 21.00 tot 24.00 uur.
- * Gehele dag "Wierden Vlaggedorp van Nederland", in combinatie met fraaie bevrijdingsthema's en 's-avonds algehele illuminatie van alle wijken.
Het secretariaat van de Stichting is van 8 t/m 13 april gevestigd in het Zalencentrum Het Anker. Telefoon 0546-577171.

*** GOED OM TE WETEN ***

Gebruik van nationale vlaggen

Van zonsopgang tot een uur na zonsondergang. Langer is geoorloofd maar dan dient de vlag verlicht te zijn. In het kader van de verfraaiing van de lichtroute en van "Wierden Vlaggedorp van Nederland" wordt het aanstralen van vlaggen tot 24.00 uur sterk aanbevolen.

Huur en aanschaf van verlichtingsornamenten

Opgaaf voor de huur van spots a fl. 7,50 en schijnwerpers a fl. 10.00 uur inclusief geaard snoer bij mevrouw J. Lodeweges - de Jong, telefoon 575446. Het materiaal wordt aan huis bezorgd en gehaald. Bij hetzelfde adres kunt u ook informatie krijgen over speciale aanbiedingen van de Wierdense detaillisten.

Afhalen van vlaggen

De bestelde vlaggen kunnen worden opgehaald bij de Wereldwinkel in de Kerkstraat op: woensdag 29 t/m vrijdag 31 maart van 9.00 tot 12.00 uur en op vrijdagavond 31 maart tot 21.00 uur.

Korting van 50% op entree-kaarten

De aankoop van 20 spaarzegels a 50 cent per stuk bij de deelnemende winkeliers, geeft u recht op een entreekaart van fl. 20,-. Dus voor een kaart die straks aan de kassa fl. 20,- gaat kosten, betaalt u op deze wijze slechts de helft van de prijs of fl. 10,-. Voor kinderkaarten geldt een nog lagere prijs. U kunt uw zegels dagelijks omruilen voor entree-kaarten bij de Wereldwinkel. Van woensdag 29 maart tot en met vrijdag 31 maart kunt u, tijdens de uitgifte van de vlaggen, bij de Wereldwinkel bovendien nadere informatie krijgen over het inwisselen van zegels en over de mogelijkheid van aanschaf van kaarten tegen gereduceerde prijs.

Overtollige spaarzegels:

Na afloop van "Wierden Vijftig Jaar Vrij" volgen er diverse aanbiedingen waarvoor u het eventuele restant van uw zegels kunt gebruiken. Onder andere wordt door de Video- en Filmclub een reportage op videoband met een historisch karakter in omloop gebracht en een tweede band waarop de klemtoon is gelegd op de activiteiten van de bevolking in het bijzonder.

De kransleggingen

Na afloop van de herdenkingsbijeenkomst van zondag 9 april worden omstreeks 16.30 uur kransen gelegd bij de monumenten op de volgende lokaties: Ned. Herv. Kerk, Algemene Begraafplaats, Hoge Hexel, Station N.S., Almelosestraat en Rijssensestraat.

De herdenkingsbijeenkomst op zondag 9 april wordt volledig "live" op t.v. uitgezonden via de plaatselijke kabel.

De Lichtroute

De route is geheel bejild in een richting. Op vijf invalplaatsen zijn routekaarten met toelichting verkrijgbaar.

De optochroute

Aadorpweg, Almelosestraat, v.d.Bergplein, Nijverdalsestraat, Jacobsonstraat, K. Doormanstraat, Dr.Beensweg, Stamanstraat, Rijssensestraat, v.d.Bergplein, Dahliastraat, einde Kruize-munthof.

Startpunt 1

2e Nieuwstadsweg, 1e weg rechtsaf (zandweg), Sluizendijk, Zeggertweg (zandweg), Parallelweg Rijssensestraat (oostkant), Sluizendijk, Kloosterhoeksweg, Sluizendijk, Enterweg, Ypeloschoolweg, Broezeweg, Ypeloweg, Iemenkampsweg, Voorbroeksweg, Ypeloweg.

Startpunt 2

Ypeloweg (brug), Kippershoekweg, Enterweg, 1e weg rechtsaf (zandweg), Ypeloweg, Kippershoekweg, Beverdamsweg, Zuidbroeksweg, Verweyweg, Jachthavenlaan, Badweg, Almlosestraat, Aadorpsweg.

Startpunt 3

Aadorpsweg, Stouweweg, Handelsweg, Nijverheidsstraat, Industrierweg, Ambachtsweg, 2e Lageveldsweg, Vlierdijk, Lage Eggeweg, West-Kluinveenweg, Hexelseweg, Bruine Hoopsweg.

Startpunt 4

Bruine Hoopsweg, Vossenbosweg, Heerdinksschotweg, Dwarsdijk, Erve Meijerinksweg, Vossenbosweg, Heerdinksschotweg, 1e Meijerinkhoekweg, Erve Meijerinksweg, Looweg, Nijverdalsestraat, ten Cateweg.

Startpunt 5

Ten Cateweg, Notterweg, Heijkampsweg, Schapendijk, Notterweg, Nottermorsweg, Wittebeltsweg, ten Cateweg, Stegeboersweg, Huurnerweg, parallelweg Rijssensestraat.

Routebeschrijving

Vanof de Huurne loaj 'n Kipshook eerst an de linkerhand
Wie begint bie Matt'n dannen en 't Reetschot , ma dat is an de andere kant
Iej heb't nog neet ehad,
want noe kom iej op 'n Niejstad
Nemt hier eerst wat oet'n koffietoet'n want aj hierlange bliewt, goaj' op 'n
Dat deu den vliegmaschiene òk en nog make wie ons drok
Dan gaaj langs 't monument en 'n Grimburg,
doar zet iej oene gedachen effen stille,
Want aij terugge denkt vergeet oe alle wille
In 'n Kloosterhook kwam 'n VI neer
Eerst gung e gruwelijk te keer
Ma 't ding maak'n niks kepot
doarumme doow noe de flesse van 't slot
Wij van hier noar de Voele Moat dan mu'j rech verdàn
Ma aij dat doot, kriej d'r 'n prùttel van
Dus ma wier noar Sloezendiek ma hóe???
Och an't ène zegn't ze wa "Doeket oe"
'n Veddesdiek loaj' van der hând
nemt de grintweg doar kwam'n de leu oet 't hele lând
Aij noe al 'n groot stuk hebt ejag, goaj effen rech verdàn
Want doar hölt oe'wn auto ok wa van
Bij de Schoolweg verder of ezakt
Dan zee'j vanzulf dat 'n anti-lek nog steet vol 'epak
Langs 'n Beushoop goaj' noe wier verdàn
En bie de Bêkke zeg iej Ypelo wee kom't eran.

Startpunt I 2e Nieuwstadsweg

Ia* Neergestort engels Halifax Vliegtuig

Ib* Feestterrein met nagebouwd militair kamp met vele geallieerde voertuigen

Tijdens de dagen van de lichtroute is op deze plek elke morgen vanaf 10.30 koffie verkrijgbaar eventueel vergezeld van een broodje verzorgd door de jeugd van Rectum. De grote tent is elke avond open.

-1e weg rechtsaf (zandweg);

-rechtsaf Sluizendijk

-2e weg rechts Zeggertweg (zandweg);

-linksaf parallelweg Rijssensestraat (oostkant);

Ic* monument Grimberg-aandacht voor de gevallen en het verzet*

-linksaf Sluizendijk;

-rechtsaf Kloosterhoeksweg;

-bij overgang in zandweg links aanhouden

-op Sluizendijk rechtsaf

Id* Schuilkamer voor de bewoners in verband met lancering VI's vanuit Haarbos (zie beschrijving onder 2 h)

-linksaf Enterweg

Ie* Voedselschaarste

-rechtsaf Ypeloschoolweg;

Ie* Voedselschaarste

einde Rectum begin Ypelo

-rechtsaf Broezeweg;

If* Buurthema Hongerwinter

Vele mensen uit de steden kwamen in dit gebied voedsel halen.

-linksaf Ypeloweg;

-rechtsaf Iemenkampsweg;

-linksaf Voorbroeksweg;

-rechtsaf Ypeloweg

Startpunt 2 Ypeloweg

- 2a Bij Woudenberg is een kar met oude melkbussen opgesteld
-linksaf Kippershoekweg
- 2b bij nr. 6 Parachute met pak eraan verbeeldend de droppings van wapens
Naast het huis bij de oude beerput zijn de onderduikers te zien die zich in de oorlog zelfs in de beerput schuilhielden
-rechtsaf Enterweg
- 2c links bij nr. 8 eveneens een parachute omdat dichtbij een vliegtuig is neergekomen.
- 2d* Rechts bij nr. 5 Evacuatie.
- 2e* nr. 6 Geslacht varken
- 2f nr. 1 Schuilkelder die behalve hier, ook elders in het gebied te vinden waren.
-1e weg rechtsaf (zandweg)
- 2g* Spergebied / radio Oranje
-rechtsaf Ypeloweg
- 2h* bij nr. 41 V op halve schaal nagebouwd
- 2i Tweede slagboom geeft einde spergebied aan.
-linksaf Kippershoekweg
- 2j* bij nr. 16 uitbeelding bevrijding
-rechtsaf Beverdamsweg

VOORDAT WIERDEN WERD BEVRIJD VIEL IN HET ZUIDBROEK* DE STRIJD

*Het Zuidbroek was in de laatste dagen een hevig strijdtoneel. De Duitsers hadden zich in het hele gebied gevestigd. Huizen van de bewoners werden opgeëist en zij hadden zich in stellingen en slootjes verschanst waar zij goed uitzicht hadden op de geallieerde troepen. De bewoners werden voortdurend heen en weer geslingerd tussen hoop en vrees. Dan weer leek de ene partij aan de winnende hand, dan weer de andere. Velen wisten het vege lijf te redden door elders onderdak te zoeken met achterlating van huis en veestapel. Bij terugkomst na de bevrijding waren verschillende bedrijven totaal verwoest en vele dieren hadden eveneens de dood gevonden.

-linksaf Zuidbroeksweg

2k* bij nr. 10 rond het huis inkwartiering

2l* Tussen nr. 8 en 10 op de "belt" Stellingen

2m* bij nr. 8 kapotgeschoten boerderij in de "lage weide"

2n* Bij nr.6 in het kalverweitje een brandende boerderij

2o* bij nr. 4 (tussen Klumpershoek en ter Balkt) een uitgebrande boerderij

-rechtsaf Verweyweg

2p Aan het begin van de weg een copie van de grote boog die in 1945 bij de Almeloseweg is gemaakt waarbij ook mensen uit Zuidbroek hebben meegeholpen.

-links aanhouden, Verweyweg loopt over in Jachthavenlaan

2q* Rechts bij nr. 10 een verbrande boerderij waar het normale leven weer wordt opgepakt: noodwoning en noodstal

2r* Bij nr 4/6 Wederopbouw

-einde weg linksaf en onder de brug door

-linksaf Badweg

-recht door Almelosestraat

-rechtsaf Aadorpsweg

Startpunt 3 Aadorpsweg

- 3a na het spoorwegtunneltje staat bij de fam. Jurjens een onderduikers-schuilplaats zoals die in de oorlog veel in Twente werden gebruikt.
- linksaf Stouweweg
 - linksaf Handelsweg
 - rechtsaf Nijverheidsstraat
 - rechtsaf Hogeluchtsweg
 - oversteken Vriezenveenseweg
 - rechtdoor Industrieweg
 - rechtsaf Ambachtsweg
 - rechtdoor 2e Lageveldsweg
- 3b* Beschieting olietrein
- linksaf Vlierdijk
 - linksaf Lage Eggeweg
- 3c* De vroegere ijsbaan "Polven'kes"
- rechtdoor West Kluinveenweg
 - rechtsaf Hexelseweg

"OP WEG NAAR DE VRIJHEID"

- 3d* Tussen de nummers 87a en 87 Vlucht naar andere gebieden, (nep)kanonnen en een uitbeelding van de bevrijding met de vredesduif omringd door feestende mensen.
- linksaf Bruine Hoopsweg

Startpunt 4 Bruine Hoopsweg

"WESTERVENNE" *

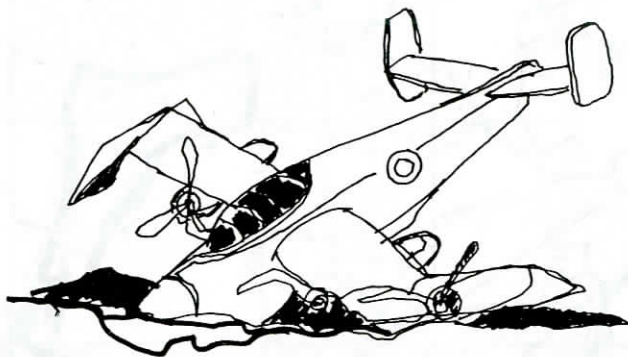
- linksaf Vossenbosweg
- 4a* Dorsen van de Rogge
 - rechtsaf Heerdinksschotweg
- 4b* Sorteren van de aardappelen
- 4c bij nr. 4 een voorbeeld van de Kabelwacht door de Duitsers ingesteld wegens sabotage.
- 4d* bij nr. 8 Melken van de koeien
 - linksaf Dwarsdijk
- 4f* bij nr. 7 De beroemde witte keet
- 4g* bij nr. 3/5 De ontginning
 - linksaf Erve Meijerinksweg
- 4h* bij nr.6 Verwerking van mest
- 4i* bij nr. 4 Vervoermiddelen
- 4j* bij nr. 2a Vee
 - linksaf Vossenbosweg
- 4k* bij nr. 7 De Dropping
 - rechtsaf Heerdinksschotweg
- 4l Slagbomen die overal in de omgeving waren te zien en dien den ter controle van de voorbijgangers
- 4m*Varkensschuilkelder
 - rechtsaf 1e Meijerinkshoekweg
- 4n* bij nr. 13 gebombardeerd huisje
- 4o* bij nr. 5 tank
- 4p bij nr. 9 Na 50 jaar staat opa's fiets weer voor het huis!!!!!!!!!
- 4q* bij nr. 4-6 Bongers' Jan beschoten
 - linksaf Erve Meijerinksweg
- 4r* Groentewagen
- 4s* Kanonnen richting Looweg
 - rechtsaf Looweg
 - rechtsaf Nijverdalsestraat
 - oversteken Rondweg PAS OP!!!!!!!!!!!!
 - rechtdoor ten Cateweg

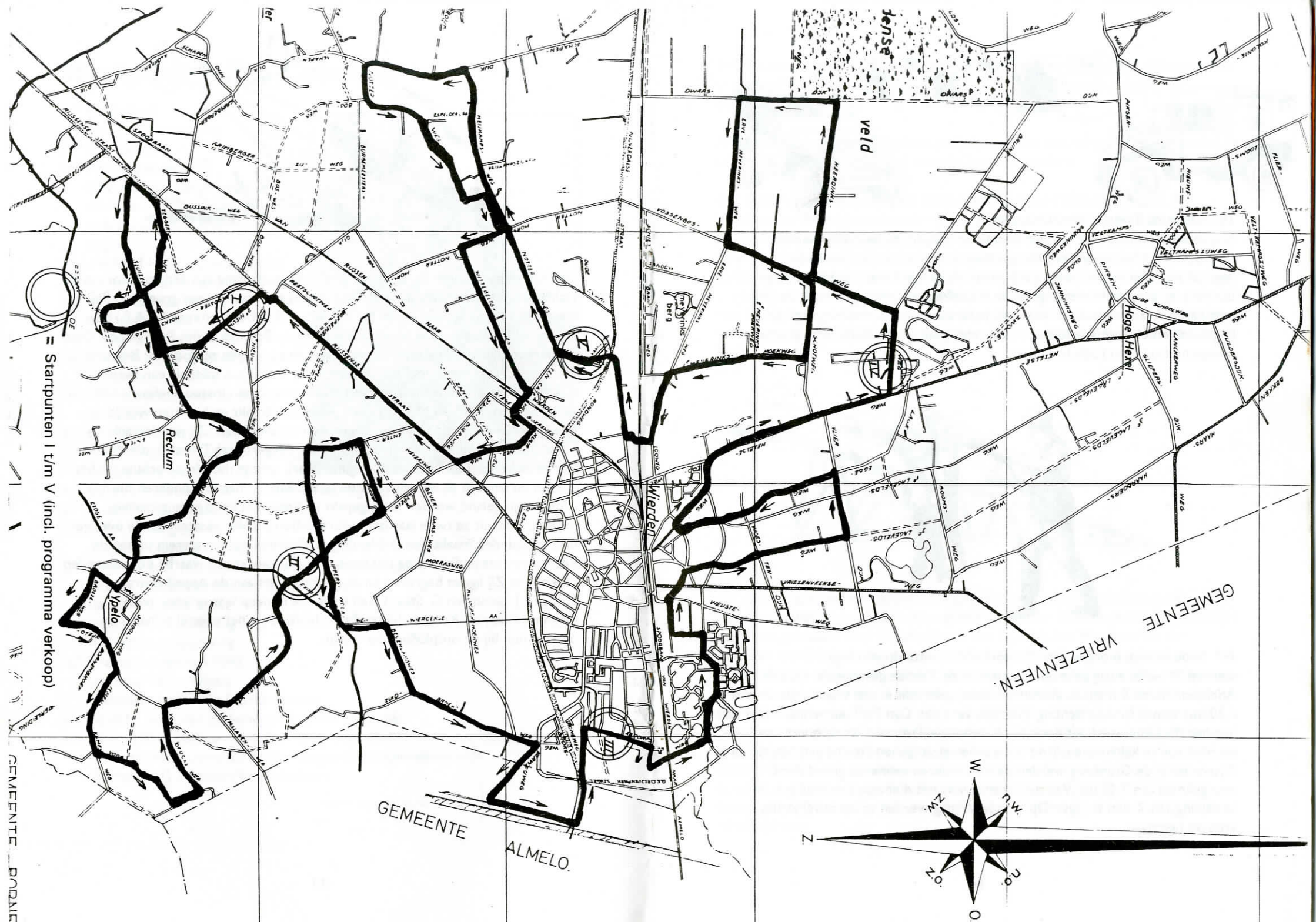
Startpunt 5 Ten Cateweg

- 5a* Maple Leaf
-rechtsaf Notterweg
- 5b* Brenccarrier
- 5c* Praalwagen wijk 23
Nijverdalsestraat e.o. Het in brand schieten van Duitse militaire voertuigen door engelse vliegtuigen.
-rechtsaf Heijkampsweg Zuilen ondersteunen poort met 1940
- 5d* bij Heykampsweg I Schuilkelder en onderduikers
-linksaf Schapendijk
- 5e Invordering van paarden zoals gebeurde in de laatste dagen van de oorlog door de Duitse soldaten.
- 5f Op de hoek Schapendijk/ Notterweg Neergestort vliegtuig.
-linksaf Notterweg
- 5g bij nr. 17 oude kafmolen zoals in de oorlog gebruikt werd
- 5h* in de bocht uitbeelding Kabelwacht
- 5i* bij nr. 9 Hongerwinter '44
-rechtsaf Nottermorsweg
- 5j* wagen wijk23 Nijverdalsestraat e.o Onderduikverblijf van Meier Pagrach bij de fam. Slettenhaar aan de Oude Tolweg
-linksaf Wittebeltsweg
-rechtsaf Ten Cateweg
-linksaf Stegeboersweg
- 5k* Treinsabotage mei 1943
-rechtsaf Huurnerweg
-rechtsaf parallelweg Rijssensestraat
- 5l bij nr.81 staat een ouderwetse karnton opgesteld
- 5m bij nr. 128 het adres van de vroegere wagenmaker een oude kleeuwagen
-oversteken Rijssensestraat ter hoogte van Burgemeestersdijk (Startpunt 1) Tweede Nieuwstadsweg

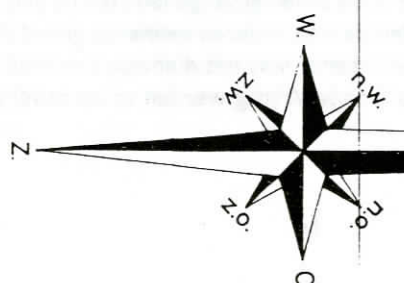

1a* Op de avond van 13 mei 1943 maakt de bemanning van een convooi van 17 Halifax bommenwerpers in Yorkshire (ENG) zich op met een groep van 350 vliegtuigen (51th squadron van de 4th Group Bomber Command R.A.F.) naar Duitsland te vliegen voor bombardementen op Bochum in het Ruhrgebied. Duits afweergeschut aan de kust treft geen doel en zo vliegen ze door tot Bochum. Daar worden ze door zoeklichten gevangen, ontkomen middels een fikse duikvlucht maar kunnen desondanks wel hun bommen lossen. Helaas is een van de toestellen (HR-790 MH-S) van de groep losgeraakt en besloten wordt via Enschede en Ameland terug te vliegen naar de thuisbasis. Ze worden achtervolgd door een Duitse jager (nachtjager van Fliegerhorst Twente) die drie van vier motoren in brand schiet. Navigator Stark springt met de parachute uit het toestel en landt in de Almelose Asterstraat. Samen met drie anderen die in Almelo zijn geland worden ze opgepakt en komen in krijgsgevangenschap terecht, waaruit ze twee jaar later worden bevrijd. Het toestel met de overige drie inzittenden maakt een buiklanding in Wierden op een terrein tussen de Rijssensestraat en Enterweg (nu houtopslag fa. Langkamp) waarbij de inzittenden omkomen. Zij liggen begraven op de begraafplaats aan de Appelhofstraat (C. Stringer, J. Jacobs en G. Steer). Een tragische nasleep was er voor twee jongemannen uit Rectum die trachtten benzine uit het toestel te halen en omkwamen bij de ontploffing die volgde.

= Startpunten I t/m V (incl. programma verkoop)

GEMEENTE ALMELO

GEMEENTE WRIEZENVEEN

Wierden

Veld

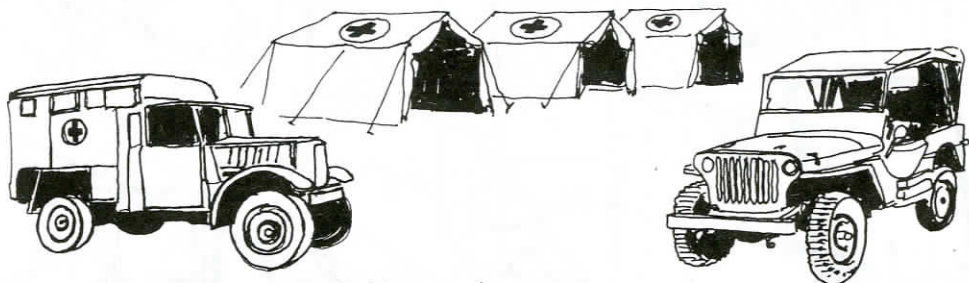
Reclum

Ypelo

Jense

Hoge Heul

GEMEENTE BODAL

Ib* Diorama Tweede Nieuwstadsweg

Nagebouwd kampement van een optrekkend leger, de bevrijders van het Canadese Alconquinregiment (4e pantserdivisie van het 2e canadese leger). Aangezien er niet veel canadese voertuigen in Nederland zijn overgebleven is er aangevuld met Engelse en Amerikaanse voertuigen zoals de Jeep, ambulance, kraanwagens, radiowagen, reparatiewagen, stroomaggregaat, kiepauto, verkenningsvoertuigen en drie canadese trucks. Daarnaast diverse tenten met o.a. een rode kruispost.

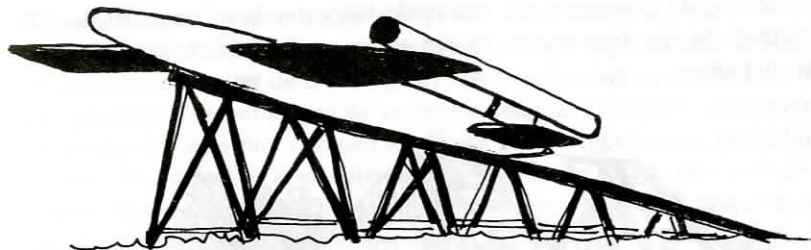

Ic* In de vroege morgen van 29 maart 1945 (witte donderdag) werden 11 willekeurig gekozen mannen uit de Zwolse gevangenissen, 4 uit de Apeldoornse en 5 mensen uit Almelo samengebracht in een vrachtauto die om 6.30 uur vanuit Almelo richting Wierden vertrekt. Om 7.00 uur worden tien van hen aan de Almelosestraat doodgeschoten terwijl mensen uit de buurt verplicht worden toe te kijken evenals de andere tien gevangenen. Daarna ging het richting Rijssen en in de Grimberg werden de tien anderen eveneens genadeloos neergeknald om 7.45 uur. Van de bezetter was het duidelijk een daad om de bevolking schrik aan te jagen. Op Goede Vrijdag werden ze op bevel in alle vroegte begraven.

2d* Veel mensen in dit gebied moesten tijdens de oorlog hun heil elders zoeken in verband met de vele gevaren. Het huis op deze plek werd in de oorlog verwoest door een VI.

2e* In de oorlog mocht er alleen geslacht worden met een vergunning van de bezetters. Daar werd nog wel eens de hand mee gelicht.

2g* Hier begon het spergebied aangegeven door een slagboom. Alleen de bezetters en direkt aanwonenden mochten, aan strikte regels gebonden, in dit gebied komen. Bij het huis aan deze weg van de familie Wessels was Radio Oranje te beluisteren. De hele buurt kwam naar dit huis voor de berichten van Radio Oranje terwijl de Duitsers bij de boerderij op wacht stonden. Zij werden zoet gehouden met warme chocolademelk. De onderduikers verstopten zich hier in het hooi en de meeste bewoners moesten tijdelijk verhuizen. De koeien, varkens en andere dieren mochten blijven en het paard van de familie werd gebruikt voor het "aantrekken" van de VI.

2h* De nagebouwde VI wordt voorzien van originele onderdelen uit het museum. Vanaf begin 1945 hadden duitse werklieden in 23 dagen!!!! een enorme startbaan gebouwd voor het afschieten van de VI in het Haarbos. Met de gevolgen werd de bevolking van Rectum direct geconfronteerd. Al snel was bekend dat na de lancering de "2e" trap van de VI in werking moest treden waardoor een hoger geluid hoorbaar werd. Gebeurde dat niet dan kwam het projectiel van totaal 2200 kg. met daarin 1000 kg. springstof direkt weer naar beneden zoals gebeurde in de Kloosterhoek. De VI vloog tussen twee huizen door echter zonder te ontploffen. Veel bewoners van Rectum woonden om deze reden dan ook van februari tot eind maart in Notter of Ypelo. In het gevaarlijke gebied werden schuilkelders gebouwd waar groepjes bewoners, als het te gevaarlijk werd in de woningen konden schuilen. Veel beschutting gaven ze echter niet.

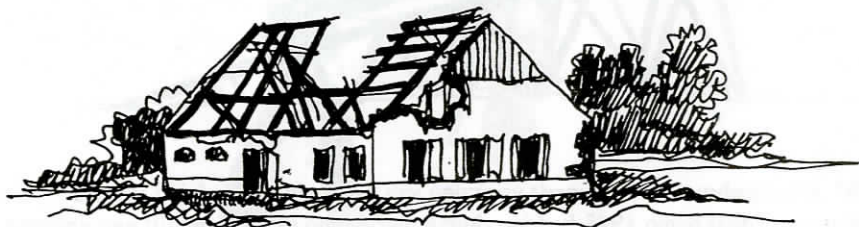
2j* Toen Wierden zelf al bevrijd was kwamen de Canadese bevrijders met tanks vanaf de Ypeloweg bij dit huis. Omdat het vermoeden bestond dat er nog Duitsers verbleven werd de boerderij in brand geschoten

2k* In de nacht van woensdag en donderdag 4 en 5 april 1945 kwamen de Duitsers vanuit Almelo dat op 5 april werd bevrijd. Ze werden ingekwartierd bij de bewoners in dit gebied. Er zijn Duitsers te zien, het binnenbrengen van de gewonden en een Rode Kruispost

2l* Deze in februari en maart 1945 door Nederlanders (Op bevel van de bezetter) gegraven stellingen werden gebruikt om de geallieerden te beschieten

2m* Zaterdagmorgen 7 april 1945 werd er door het huis geschoten en gingen de mensen in de schuilkelder/hooiberg.
Achter het pad zijn een aantal Duitsers te zien die richting Almelo schieten.

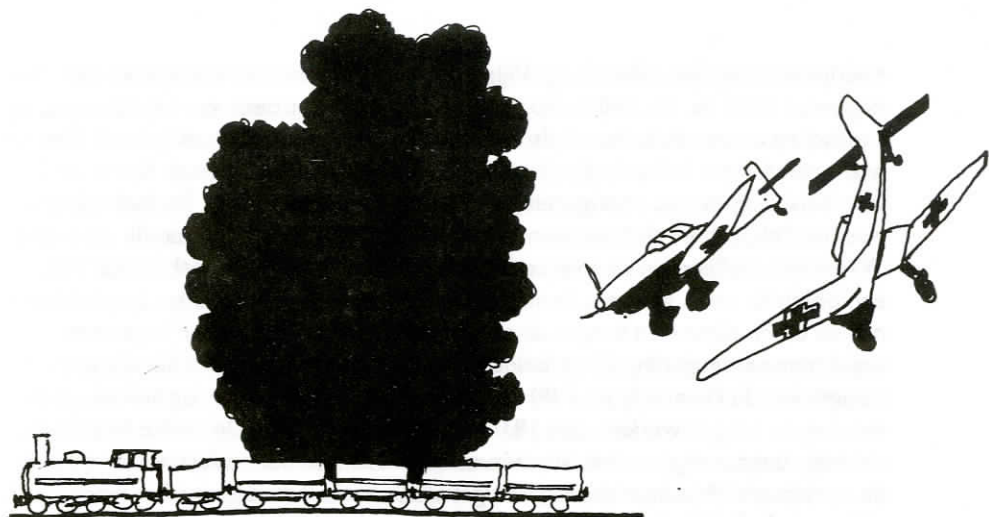
2n* In het Zuidbroek werden vijf boerderijen in brand gestoken. Deze boerderij werd zaterdags om 15.00 uur in brand geschoten. Met een witte vlag gaan twee personen richting de Canadezen om een staakt het vuren te bewerkstelligen. De bewoners trachtten op deze manier op een wagen te vluchten na hun vee losgelaten te hebben.

2o* Tegen de avond van zaterdag is men gevlucht met paard en wagen en opoe in de kruiwagen. Te zien is het dode vee (veel vee werd doodgeschoten) rond de boerderij en de vluchtende mensen die richting Ypelo en Almelo vertrokken.

2q* Boerderijen werden niet direct opnieuw gebouwd. Eerst werden noodgebouwen geplaatst zodat mens en dier een onderkomen hadden.

2r* In de jaren na de oorlog werden de boerderijen waar de nood het hoogst was het eerst herbouwd of opnieuw gebouwd.

3b* Op 6 september 1944 werd bij Wierden een olietrein in brand geschoten door enkele Amerikaanse jagers van het type Thunderbolt. Deze waren afkomstig van de basis Granden Lodge in Engeland. De brand ging gepaard met een enorme rookontwikkeling en was in de verre omgeving zichtbaar. In Hengelo en Enschede en zelfs over de Duitse grens werd de inktzwarte rookkolom nog waargenomen. Negentien van de zevenentwintig tanks hadden vlam gevat waarvan er nog zes door het ingrijpen van Duits spoorwegpersoneel gered konden worden, doordat ze er in slaagden om de kogelgaten met houten pennen af te dichten. De rest van de trein was reddeloos verloren en heeft nog drie dagen staan branden. (bron: In de Schaduw van de Adelaar)

3c* In de oorlog werd hier door de buurtbewoners de ijsbaan Polven'kes aangelegd, een goede en voordelige vorm van vermaak in de sombere tijd. Tot in de jaren vijftig is de baan in gebruik gebleven.

3d* Vooral in het gebied de Vossenbosch waren in de laatste dagen veel Duitsers gestationeerd. Daardoor waren er vaak beschietingen die voor de bewoners gevaar opleverden. Velen, vooral moeders met kinderen, namen de wijk naar Hoge Hexel om daar de bevrijding af te wachten. In de kersenboom staat een nepkanon opgesteld, origineel vanuit de oorlog, dat ongeveer om de 10 minuten een schietsalvo laat horen om de vijand af te schrikken. Aan het einde van het terrein een hoge paal met de bevrijdingsduif waar omheen de mensen uiting geven aan hun vreugde over de bevrijding.

* Het Westervenne werd door de Wierdense bevolking zo genoemd omdat het ten westen van Wierden lag, in Notter noemde men het Notterveld en in de

overige plaatsen het Wierdense Veld. Het is een uitgestrekt veengebied van ongeveer 1000 ha. De helft is nog veengebied en in het bezit van het Overijssels Landschap en wordt beheerd als een natuur-historisch waardevol gebied. Het hele gebied werd in het begin (juni 1940) van de oorlog onteigend. De voorbereiding van de onteigening vond voor de oorlog plaats. De bedoeling was het hele gebied te ontginnen tot cultuurgrond in het kader van de "Werkverschaffing", in de heersende crisistijd met veel werkloosheid. Of het een politieke zet is geweest, is niet bekend. Niemand durfde echter bezwaar te maken en de eigenaren kregen ongeveer f300,- per ha. waarna er begonnen werd met de ontginning. De arbeiders werden aangevoerd per trein die ter hoogte van de Dwarsijk om 7.00 uur aankwam. Na een zware dag arbeid werden de noeste werkers om 18.00 uur weer opgehaald. De "witte keet" was de enige bebouwing van het Westerverenne en vormde het onderkomen van o.a. de opzichters. Wanneer de vlag was gehesen moest iedereen aan het werk, tijdens de "schaft" of aan het einde van de dag ging de vlag weer naar beneden. Voor velen was de ontginning een uitkomst, men hoefde niet naar Duitsland om te werken. Na de oorlog is de ontginning doorgegaan tot 1955. Bij de voorbereiding van de ruilverkaveling, voor 1960, is er veel gediscussieerd over de manier van onteigening, beloftes dat de grond terug zou gaan naar de boeren of een totale ontginning. In de voorbereiding van de ruilverkaveling werd nog eens 150 ha. woeste grond toegewezen ter verkaveling. Deze zijn ook ontgonnen maar betekenden ook het definitieve einde van de ontginning. Het resterende gebied moet als natuureservaat bewaard blijven.

4a* De ontwikkeling van het gebruik van de dorsvlegel tot het gebruik van de combine. Tijdens de oorlog werd stiekem met de dorsvlegel gedorst want alle granen moesten worden ingeleverd. Bij de dorsmachine stond een controleur om te controleren hoeveel er gedorst werd. De houding van hen was nogal verschillend. Veel landbouwers konden er op diverse manieren voor zorgen dat veel rogge niet geregistreerd werd. Geregistreeerde rogge ging voor een groot deel naar Duitsland, een klein gedeelte was voor Nederland zelf. Niet geregistreeerde rogge probeerden boeren zoveel mogelijk voor de eigen bevolking te houden. Op de grote steden na is dit redelijk gelukt.

4b* Hier ook de ontwikkeling van het werken met de hand tot de volledig gemechaniseerde manier. Nu vindt de bewaring in gebouwen plaats, maar in de oorlog was dat meestal in grote kuilen. Omdat men alleen bij mooi weer en overdag kon sorteren, hadden de boeren veel aanloop van mensen die aardappelen wilden kopen of vroegen om gratis aardappelen. Dit had vooral plaats in het laatste jaar van de oorlog. In dat jaar zijn er ("zogenaamd"!!!!) veel aardappelen verrot en bevroren.

4d* Het melken van de koeien, in en ook nog lang na de oorlog, gebeurde met de hand, zodat men niet meer dan vijf koeien per uur kon melken. Tegenwoordig gebeurt dit machinaal, zodat men nu veelal 60 koeien per uur kan melken. De ontwikkeling is zelfs al zover dat het mogelijk is het melken aan een melkrobot over te laten, alleen een controle is dan voldoende. Tijdens de oorlog werd er ook veel melk bij de boer gekocht, kunst was om ook daar niet bij betrappt te worden evenals bij de clandestiene produktie van boter.

4f* De uitgifte van een stukje veen vond in de witte keet plaats. Men mocht dan turf steken en zwarte turf (klun) maken. De manier waarop dit plaatsvond kan men hier zien. Het gehele gezin kwam er aan te pas omdat het erg arbeidsintensief handwerk was. Aan brandstof was in de oorlog veel gebrek. Na de oorlog kwam er steeds meer steenkool. Voor het behoud van de natuur is het turfsteken nu in Nederland verboden.

4g* In en na de oorlog werd ook dit allemaal met de hand gedaan. Het was zeer zwaar werk. Veen en grond moest zo'n 50 tot 100 cm. omgespit worden waarna verplaatsing van de grond geschiedde met kruiwagens en lorries. Na de oorlog werden een groot aantal veroordeelde N.S.B.-ers, S.S.-ers en landwachters hier te werk gesteld. Het hele "Westervenne" werd met de hand ontgonnen, behalve de laatste 150 ha.

4h* In de oorlog was mest een gouden bezit voor de landbouwers, er was bijna nergens kunstmest te koop. Zoals hier te zien is heeft de verwerking en bemesting een grote ontwikkeling doorgemaakt. Mede hierdoor hebben we in ons land een voordelig voedselpakket.

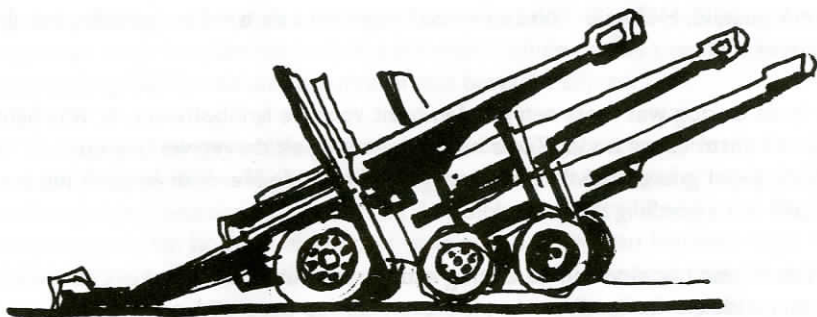
4i* Vooral aan het eind van de oorlog hadden de Duitsers een tekort aan vervoermiddelen. De landbouwers moesten dan op bevel rijden met paard en wagen: "rijden voor de TOD". Todt was de inspecteur-generaal van Hitler. Hij was verantwoordelijk voor het transport, aanleg van wegen en voor de bewapening. De meeste goederen werden naar stationemplacements gebracht voor verder vervoer per spoor.

4j* Het vee dat op de boerderijen aanwezig was moest bij de bezetters geregistreerd staan. Zo waren er niet allen veel mensen, maar was er ook veel vee ondergedoken. Zij werden achter het hooi of stro gevoerd en gemest. Ook het slachten moest stiekem gebeuren. Op dit bedrijf is te zien hoe dat in zijn werk ging. De verduistering van rogge, aardappelen, melk en boter was niet eenvoudig, maar dat van vee was nog veel moeilijker. Betrappt worden bij een dergelijk "vergrijp" werd gestraft met verplicht afreizen naar een concentratiekamp.

4k* Het Westerverenne en het Hexelse vleers waren in de oorlog bekende gebieden voor de ondergrondse strijdmachten. Vanuit Engeland werden er wapens en goederen gedropt. Boven het Westerverenne werden lichtkogels afgeschoten ter afleiding van de Duitsers die daar dan gingen zoeken. Veelal kwamen zij bij hun zoektocht vast te zitten of verdwaalden. Ondertussen vonden de droppings dan plaats in het Hexelse vleers, naast het Westerverenne. Bij het vervoer van die goederen werd vaak gebruik gemaakt van de diensten van de landbouwers. Paard en wagen met stro, hooi en turf en ook de "TOD-wagen" vervoerden dus andere goederen dan dat men van de buitenkant kon waarnemen. Veel ouderen hebben nog grote herinneringen aan het "Westerverenne".

4m* De clandestien gefokte varkens werden hier gehouden, later aan huis geslacht en vervolgens clandestien verkocht om de mensen van vlees te voorzien

4n* De thuishomers met hun schamele bezittingen in een kruiwagen, troffen hun huis soms geheel verwoest of zwaarbeschadigd aan.

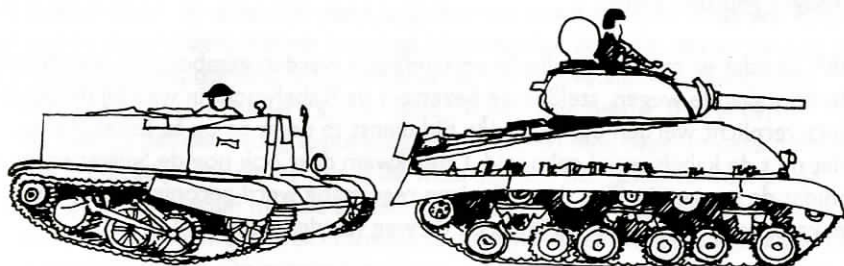
4o* Deze replica van een tank reed ook mee in de optocht. De Wierdense jeugd kon na de invasie van de Canadezen genieten van een gratis ritje op deze voertuigen.

4q* Er waren dagen in de oorlog dat burgers aangeraden werd binnen te blijven. Jan Timmerman (beter bekend als Bongers' Jan) lapte dit advies aan zijn laars en ging toch het land op, waar hij door de Duitsers in zijn achterwerk werd geschoten. De familie Becking ontfermde zich over de getroffene. Zij legden hem op een boerenwagen en in grote haast werd de hevig bloedende Jan richting Wierden gereden op zoek naar een Rode Kruis-post.

4r* In maart 1945 werd deze groentewagen nabij de spoorlijn vanuit de lucht beschoten. Toen het niet gelukte deze in brand te schieten werd er getracht er een bom op te gooien hetgeen mislukte. Deze wagen maakte ook deel uit van de optocht.

4s* In de zomer van 1944 werden in de es kanonnen geplaatst om zo de geallieerde vliegtuigen die richting Duitsland vlogen te kunnen beschieten. Vele vliegtuigen passeerden Wierden daarbij op hun vliegroute.

5a* De zilveren Maple Leaf was het embleem van het 8ste Verkenning bataljon van het 14e Canadian Hussars Regiment van de 2de Canadese Infanterie Divisie. Daarnaast waren er nog manschappen van het 7de Verkenning bataljon van het 17de Duke of York's Royal Canadian Hussars Regiment van de 3e Canadese Infanterie Divisie. Ze maakten deel uit van een groot aantal manschappen en 262 voertuigen behorende bij het 41ste Armoured Recce Regiment die na de bevrijding, gedurende een aantal weken, geïvakkereerd waren in het Palthe-bos. Het geheel stond onder leiding van Major D.J. Burk.

5b* De Brencarrier werd gekozen als het toenmalige symbool van kracht gepaard aan snelheid, souplesse en wendbaarheid. Op het heideveld van het Palthe-bos achter deze Brencarrier stonden 262 voertuigen opgesteld waarvan een zestigtal van deze Brencarriers. Daarnaast was er een grote variëteit aan voertuigen van de Willy's Jeep MB tot en met de zware Sherman tank die rond de 33 ton woog en die ondermeer voorzien was van een 30 cil. Chrysler motor. Alle bijbehorende manschappen verbleven in tenten die waren opgezet in de bosrand van het heideveld. Deze Brencarrier is nagebouwd op ware grootte en werd destijds geproduceerd in Canada en Engeland. Naar men beweert zijn er rond de 35.000 stuks geproduceerd. Ze werden ingezet door de landen behorend bij het Gemenebest. Het gewicht bedroeg 3300 kg, de motor was een Ford V8 met 3621 cc inhoud en een vermogen van 95 pk. Ze waren voorzien van vier versnellingen vooruit en één achteruit.

5c* Zaterdags voor pasen (1 april 1945) kwamen twee Duitse militairen rond 6.00 uur vanuit Kotten (bij Winterswijk) bij Waalderink aan Nijverdalsestraat 100 nabij het pompstation. Zij vertelden dat er een gerucht ging in het Duitse leger, dat de Amerikanen bij Embden (Noord-Duitsland) waren geland. In de namiddag kwamen veel Duitse legervoertuigen vanuit Nijverdalen richting Wierden. Bij de fam. Koers (afslag Huurnerweg en nu nr. 119 waar de Nijverdalsestraat aansluit op de Rondweg) bleven drie legerwagens staan omdat ze werden aangevallen door Engelse jagers. Ze werden in mum van tijd in brand geschoten. Eén van de voertuigen trachtte te ontsnappen richting Meijerinkshoek maar werd toch in brand geschoten. De mensen in de buurt konden de Engelse piloot zien zitten. Op dat moment kwamen een hoge Duitse officier met zijn chauffeur angstig en vol schrik op het erf van Waalderink. De chauffeur wilde op het vliegtuig schieten maar werd door de officier tegengehouden.

5d* Een schuilkelder als deze was haast bij ieder huis te vinden. Er werd een gat in de grond gegraven dat werd afgedicht met plaggen en voorzien van een kijkgat. In deze schuilkelder is nog het ouderwetse stallicht te zien zoals dat vroeger gebruikt werd.

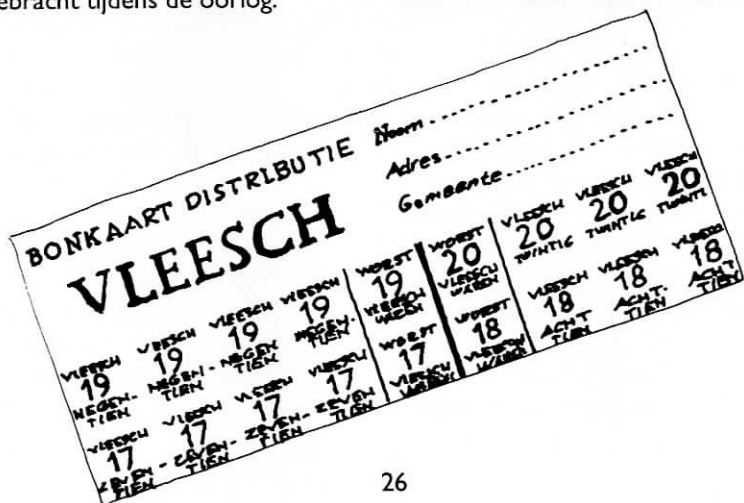
5h* Omdat er regelmatig allerlei verbindingen werden gesaboteerd, vooral langs de doorgaande wegen, stelden de bezetters de Kabelwacht in waarbij de bewoners verplicht werden een bepaalde tijd dienst te doen en op te letten dat er niet met de kabels werd geknoeid. Later kwam daar ook nog de Spijkerwacht bij omdat de bemanning van de voertuigen regelmatig werd geconfronteerd met lekke banden doordat er spijkers op de weg werden gestrooid.

5k* In de nacht van 5 op 6 mei 1943 werd door de Wierdense verzetsmensen Henk Michel, Dirk van Harten en de gebroeders Rein en Henk Heerdink de eerste succesvolle treinsabotage in Nederland uitgevoerd in de Huurne achter De Koepel waar de spoorlijn dicht langs het bos loopt. Na een eindeloos lijkend geploeter, waarbij ze tot twee keer toe bijna worden ontdekt, wisten ze met veel moeite een spoorstaaf los te wrikken en zodanig te verschuiven dat het losse eind richting het andere spoor wijst. De sabotage brengt zo'n enorme chaos teweeg dat een ploeg spoorwegmensen samen met tweehonderd mannen van de arbeidsdienst ruim 48 uur in de weer zijn om het gevaarte weer in de rails te zetten. De trein met de bestemming Duitsland was geladen met kisten groenten en spijkers. Overvalcommando's zochten dagenlang de omgeving af op zoek naar de daders. De gebroeders Henk, Marinus en Gerrit Kolkman werden gearresteerd. Door hardnekkig ontkennen en bij gebrek aan bewijs werden ze tenslotte na tien dagen weer vrijgelaten.

5i* Alle mogelijke "voertuigen" werden door de bevolking ingezet om het nodige voedsel te vervoeren. De deplorabele toestand van bijvoorbeeld de fietsen was in die tijd heel gewoon. De karnbus werd ook weer voor de dag gehaald om zo de nodige zuivelproducten te kunnen maken.

5j* Ook de joodse gemeenschap in de gemeente Wierden betaalde haar tol in de oorlogsjaren. Van de intotaal 17 joodse personen in Wierden, overleefden er 10 de bezetting. In Enter waren de cijfers nog ongunstiger; van een gemeenschap van 23 joden overleefden er slechts 6 mensen de oorlog. Velen van hen leidden een bestaan onder de meest zware omstandigheden. Wanneer de joden zich op 27 augustus 1942 moeten melden in Kesteren, duikt ook de familie Pagrach uit Wierden onder. De heer en mevrouw Pagrach worden door architect Hendrik Lodeweges ondergebracht bij de fam. H. Timmers aan de Slagenweg in de Weitemanslanden, wiens gezin al uit negen personen bestond. De zoon Meier Pagrach komt bij de fam. J. Waalderink aan de Piksenweg terecht. Wanneer later Lodeweges wordt gearresteerd wegens zijn hulp aan de joden brengt men Meier Pagrach naar de fam. Slettenhaar aan de Oude Tolweg. Twee jaar en acht maanden moet hij zich in het kippenhok, met een afmeting van 1½ bij 2 meter, verborgen houden. De vloer is bedekt met een laagje stro en er staat een stoel. Beweging is nauwelijks mogelijk; alleen 's nachts kan hij zijn benen strekken en enkele keren rond het kippenhok lopen. Wanneer echter door dit benenstrekken een looppad rond het hok ontstaat, kan zelfs dit niet meer. 's Winters is het er bar koud en krijgt hij elke avond een kruik. In de zomer is het er haast niet uit te houden door het vele ongedierte. Verschillende malen wordt zijn schuilplaats bijna ontdekt. Door de hulp van verschillende mensen heeft hij het overleefd. Bij de bevrijding moest hij echter ervaren dat 62 familieleden waren omgebracht in de diverse concentratiekampen. Deze wagen is dan ook mede een herdenking van alle leden van de joodse gemeenschap die werden omgebracht tijdens de oorlog.

De VVV afdeling Wierden is op verschillende manieren al jaren actief. Momenteel zijn we bezig om, in samenwerking met de Stichting Natuur en Milieu afdeling Wierden, nieuwe fietsroutes en wandelroutes in en om de gemeente Wierden uit te zetten om een ieder nog meer te kunnen laten genieten van onze prachtige omgeving. Deze routes zullen binnenkort bij ons VVV kantoor aan de Stationsstraat in Wierden te koop zijn. Tevens is de VVV ook actief voor de inwoners, met name op het gebied van de landelijke geschenkbonnen. Wij wensen een ieder die in de gemeente Wierden het vijftigjarige bevrijdingsfeest meemaakt een hele fijne tijd toe en u, als deelnemer van de lichtroute, veel kijkplezier.

namens het VVV bestuur afdeling Wierden,

Fenny Scholten.

VVV kantoor Wierden,
Stationsstraat 12a ,
tel. 0546-573535

Bestuur "Wierden Vijftig Jaar Vrij"

G.A.J. van Loevezijn, voorzitter
J.H. Höften, 2e voorzitter
J. de Jong-Lodeweges, secretaresse
G.H. Bramer, penningmeester

leden:

H. Eshuis
T. ter Horst-Leeuwenkamp
G.J. Niezink
J. Gierveld
G.D. Wassink

Lichtroutecommissie

R. Bartels, voorzitter
H.J. ten Cate, secretaris
D. Wassink, namens stichting Wierden Vijftig Jaar Vrij

leden:

G. Achteresch
H. de Graaf
W. Koster
G. Schasfoort